

ВАГОМІ ЧИННИКИ ЯКІСНОГО ЗВУКОУТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

Сточанська Мирослава Петрівна

доцент кафедри музичного мистецтва,

Чернецька Наталія Григорівна

кандидат мистецтвознавства

старший викладач кафедри музичного мистецтва,

Волинський національний університет

імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Анотація: у дослідженні розкривається сутність основних понять вокального мистецтва: співоче дихання, опора звуку, резонатор, чистота інтонування, ладове чуття, вокальних слух, атака звуку, артикуляція і дикція, вокально-творчий спокій, які значною мірою впливають на якість звукоутворення у процесі формування та розвитку співацького голосу.

Ключові слова: вокальне мистецтво, постановка голосу, голосовий апарат, вокальний звук, співоче дихання, інтонація.

Підготовка майбутнього фахівця музичного мистецтва у межах педагогічного чи класичного університетів, а саме студента-співака, як стверджують науковці все більше тяжіє до естрадного жанру. Питання фахової підготовки студентів досліджують сучасні виконавці та викладачі, «але витoki естрадного співу мають за основу класичну постановку голосу» [1, с. 22].

У вокально-педагогічній практиці виховання співака базується на основі певного уявлення про ідеал звучання голосу. Якість звучання голосу включає наступні фізичні характеристики, а саме: *тембральну, інтонаційну, динамічну*.

Тембральна характеристика вокального звуку: дзвінкість, легкість звукоутворення, обертонова насиченість, висока вокальна позиція, ступінь

округлості голосних, плавність регісторових переходів, невимушеність, відсутність напруження.

Інтонаційна характеристика вокального звука: точність відтворення звука, чистота інтонування; ширина звуковисотного діапазону.

Динамічна характеристика вокального звука: різноманітність сили звучання на різних звуковисотних рівнях; польотність з яскравою високою співацькою формантою [4, с. 207].

Однією з необхідних умов якісного звукоутворення є *правильне співооче дихання*. Від нього залежить сила, тривалість звука, його темброве забарвлення. Педагоги-практики найбільш ефективним вважають *нижньореберно-діафрагмальне* дихання вокаліста [5, с. 43].

Дихання як вокально-технічний прийом складається з трьох головних елементів: *вдих, затримка, видих*. Тип і якість дихання визначає характер звучання голосу, бо тісно пов'язане з іншими елементами вокальної техніки: інтонуванням, атакою звука, дикцією, артикуляцією, динамікою тощо [5, с. 45].

Важливою умовою успішного звучання голосу є відчуття *опори дихання*, коли дихальні м'язи працюють активно, вдих глибокий і повний, видих відбувається при активній взаємодії дихальних м'язів, що створює потрібний для фонації підскладковий тиск – опору дихання.

Опора дихання і звука – це гармонійна м'язова співдружність між диханням і звукоутворенням, між черевним пресом і співацькою позицією звука, резонансовим пунктом. Тому, чим тісніший взаємозв'язок між еластичним ущільненням м'язів преса і резонансовим пунктом, тим краще опора дихання і звука. *Опора звука* – це взаємодія між ступенем скорочення голосових зв'язок і відповідним підзв'язковим повітряним тиском. Звук повний, політний, багатообертоновий, тембральнозабарвлений, заокруглений вокалісти визначають як опертий звук [5, с. 55].

На якість вокального звука впливають використання *резонаторів* при співі. Милозвучним він буде лише при умові правильного спрямування і опертя в резонаторний пункт та максимального використання резонаторів голосового

апарата («головний», «грудний»). Хоч це виокремлення є умовним і означає не справжнє резонування, а вібраційні відчуття. За В. Морозовим людський організм виступає як резонатор, що «самонастроюється» [4, с. 220]. Проте, утворення «високопозиційного» звука, «головне звучання» пов'язані саме з процесом резонування.

Чистота інтонування – важлива складова якісного звукоутворення. Вона пов'язана з рівнем володіння вокальними навичками, наявністю розвиненого внутрішнього слуху, слухової уваги, а також з координуванням слухових уявлень з м'язовими зусиллями. Складність музичної мови виконуваного твору, а саме: висхідний чи низхідний рух мелодії, поступенний чи стрибкоподібний розвиток музичної думки, тональний план, темпоритм, теситура голосового викладу, динамічна шкала тощо будуть найбільшим чином впливати на чистоту інтонування.

Точність інтонації має свою специфіку, адже висота звука обумовлена місцем його розташування відносно інших звуків та ладотональним оточенням. Вчені стверджують, що відчуття музичної висоти виникає, зазвичай, тільки в результаті ладового чуття (притаманне людям з так званним відносним слухом). Тому виховання **ладового чуття** успішно вплине на чистоту інтонування співака. Відчуття ладу – це здатність розрізняти ладові функції звуків мелодії, їх стійкість і нестійкість, тяжіння нестійких звуків до стійких. Чистота інтонування забезпечиться таким відтворенням мелодії, в якому висота окремих звуків співпаде з їх місцем у певному ладові.

Вокальний слух, що включає в себе звуковисотний, динамічний, тембровий, ритмічний слух, дозволить не тільки оцінити, але й свідомо контролюючи, удосконалювати якість звучання голосу в процесі вокального навчання (постановки голосу) [4, с. 43]. Він стане аналізатором усіх звукових факторів голосу. Володіти розвиненим вокальним слухом значить не тільки чути, але й уявляти й розуміти роботу усього голосового апарату співака. Це дозволить сприймати основні характеристики голосу: дзвінкість, легкість, ступінь невимушеності й напруги звучання (*вільний, затиснутий*), регістр

(*фальцетний, грудний, змішаний*), якість інтонації (*висока, низька, нормальна*), наявність вібрато чи його відсутність, вокальна позиція (*близька, глибока*), спосіб артикуляції («*на посмішці*», «*заглиблено*»), рівність («одноколірність») голосних тощо.

Важливо приділити увагу *артикуляції* й *дикції* під час співу. Адже лише при правильній артикуляції (членування звуків) й чіткій дикції (активна вимова приголосних звуків) можливо домогтися виразності й переконливості при виконанні художнього твору. Зв'язне проведення («вокалізація») голосних звуків забезпечить плинність й насиченість звучання голосу. Артикуляція тісно пов'язана з диханням, звукоутворенням, інтонуванням тощо [3, с. 32].

Якісне звукоутворення неможливе без правильної *атаки звука* (перехід голосового апарату від дихального стану до початку утворення звука). Три типи атаки: *м'яка* (голосові складки змикаються одночасно з надходженням повітря з легенів); *тверда* (повітря сильним поштовхом «проривається» з легенів, коли зв'язки змикаються); *придихова* (повітря з легенів проходить між складок, які, змикаючись, переривають його потік) потребують умілого їх застосування. Від правильності виконання відповідного типу атаки звука залежатиме також співацька техніка й переконливість виконання [5, с. 53].

Ще одна умова якісного звукоутворення – *вокально-творчий спокій* при співі. Це поняття ввів у вокальну педагогіку український співак і педагог М. Микиша. Спокійний та врівноважений психологічний стан співака визначним чином вплине на створення передумов для концентрації та найбільшого вияву його творчих сил і можливостей у процесі художнього виконання твору [4, с. 44].

Таким чином, постановка голосу є послідовним, систематичним і довготривалим процесом, вагоме місце займає принцип індивідуального підходу (зважаючи на індивідуальні здібності особистості), а володіння переліченими вище складовими забезпечить майбутньому фахівцю надійне підґрунтя для якісного звукоутворення, подальшого удосконалення вокальних навичок та підвищення професійної майстерності співака.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Варнавська Л.І., Вікторова М.В., Саймукова А.А. Сучасні методи та прийоми розвитку вокальної майстерності студентів факультету мистецтв. *Інноваційна педагогіка*. ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2020. В. 25. Т. 2. С. 22–26. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-2.4>
2. Методичні рекомендації до курсу «Постановка голосу» (для бакалаврів денної та заочної форми навчання вищих педагогічних навчальних закладів). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2017. 34 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/4191>
3. Хоменко А.Б. Коробка В.І., Крутько Н.В., Курсон В.М. Постановка голосу: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 112 с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/1979>
4. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан 2003. 352 с.
5. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу: навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу. Київ: ІЗМН, 1998. 160 с.